

Emléktáblával jelölik meg a Svábhegyen az Óra-villát, Görgey 1849-es főhadiszállását.

Megszöktük a százéves ünnepeket, amelyek különleges felhajtással meglévő emlékeknek: hosszú emlékezéssorozatok szoktak centennáriummokká növekedni. Amikor meg akarjuk alapozni a kegyeletet, nem kell ilyen hatásos kerekszámhoz kötődünk. Arról van szó, hogy a *Hadtörténelmi Múzeum* emléktáblával készül megjelölni a *svábhegyi Óravillát, Görgey Artur 1849-es főhadiszállását*. Innen intézte Görgey tábornok ezeltől *nyolcvan évvel* az ostromot a Budát megszállott *Hentzi* osztrák tábornok és császári hadserege ellen. Az ostrom magyar fegyverek diadalával végződött. Az ország örömmámorban uszott és pillanatnyilag felejtette azokat a balsejtelmeket, amelyek az élesen látók szemét nem kerülték el. Buda a miénk lett, az ország elveszett. Az első mi dicsőítettük, a másodikat a fekete-sárga politika, amely Hentziből egy új Zrinyit formált.

Szabadságharcunk volt utolsó kétségbeesett erőfeszítésünk a magyar-Habsburg kapcsolat megszüntetésére. Nagy dolgokban az akarat is tiszteletre méltó. Szabadságharci emlékeinket — amelyek előtt ma is kalaplevéve áll meg a művelt külföldi — a legnagyobb kegyelettel őrizzük szívünkben. A szív azonban romlandó valami. Az emlékeket reálisabb anyagban is meg kell örökíteni, ha nem akarjuk, hogy elveszenek. Ugyancsak a *Hadtörténelmi Múzeum* indított pl. akciót arra, hogy szabadságharcunk nevezetes helyei országszerte megjelöltesse. Ekkor derült ki, hogy — jóllehet gyönyörű részletes szabadságharc-történelmi ircdalmunk van —, a legnagyobb nehézségekbe ütközik mult dicsőségünk egyes helyeinek meghatározása. Még a csatatermek megjelölése körül is legtöbbször nagy a bizonytalanság. Az egykoruak *tudták*; az esemény annyira emlékezetes volt, hogy szószaporításnak tűnt a hely részletes körülírása. Ma aztán már vitatkozni kell a „*probléma*” felett.

A *helytörténettel* tehát igenis érdemes foglalkozni. A helytörténet rendszerint kedvesen érdekes valami. A nagyobb szabású érdeket a *történet* képviseli; ez esetben pl. Budavára ostroma. A kisebb érdekek a *hely különlegességeiből* tevődik össze. Ezek az *intim részletek rendszerint a béke nyugodt, polgári éveiből fakadnak*. Az ilyen összetalálkozásokat *le kell rögzíteni*, mert különben elkésünk velük. Az *Óravilla* ma még beszédes emléke a régi kornak. Beszéltelesség tehát, amíg erre hajlandó. Mert amint jól mondja az átszabott példaszó, *amit megtehetsz nyolcvan év múltával, ne halaszd száz év utánra*.

Az a kis ünnep, amely egy hét múlva fog lezajlani, nemcsak harci emlékek ünnepe, hanem a *békés fejlődés* is. Az *Óravilla* igen érdekesen jeleníti meg előttünk a *Svábhegy multját*, amely nagyjában egyértelmű annak a törekvésnek multjával, amely *Budapestet egészséges nagyvárossá* akarja átalakítani.

A nagy kultúrvárosok ugyanis már régen rájöttek arra, hogy nem elég a belvárosokat, gyárvárosokat és kereskedő-városrészeket építeni. Ezek is nagyföntosságuk. Mindez gyomor és kohó. Ezeket kívül azonban *tüdőre* is van szükség; s a *tüdőnek levegőre*. Ezt kereste és találta meg idestova száz éve a fővárosi ember a *budai hegyekben*. A budai hegyek közt a leghatalmasabb a *Svábhegy*, amely alapjában véve nagy *gyűjtőfogalom*. Egész dűlőtömeg. Benne van a *Mártonhegytől* a *Jánoshegyig* sok-sok kisebb régió. A hagyományos felfogás arról tud, hogy a Svábhegyet két kiváló magyar közéleti nagyságunk fedezte fel: báró *Eötvös József* és *Jókai Mór*. Történt pedig ez a felfedezés az *ötvenes* években.

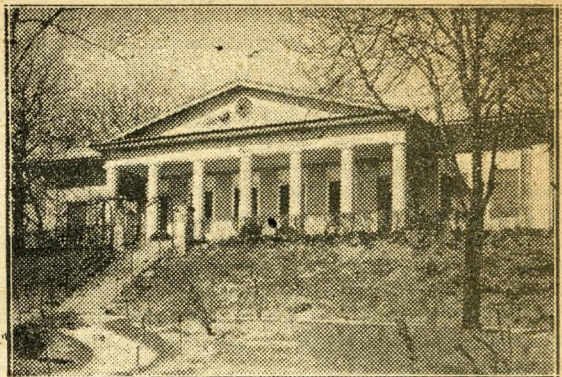
Ezzel szemben azonban arról is tudunk, hogy *Görgey Artur* 1849-ben már az *Óravillából* intézte az ostromot. Ez ugyebár csak úgy lehetséges, hogy a Svábhegyet valaki már *Eötvös* és *Jókai előtt* is felfedezte. Ugy is van. A Svábhegyet az 1830-as években kezdte járni a fővárosi polgárság, amely ott látta az egészség mentsvárát a nagyvárosi létből fakadó különböző betegségek ellen. Kezdték pedig járni egy *új utvonalon*. Azelőtt ugyanis csak a *Zugligról* felől, az *Isten Szeme*, majd a *Disznófő* vendéglők oldalán hágtak fel a *Normafa* tájékán a svábhegyi hegyhátra. Száz év előtt azonban rájöttek arra, hogy a

Svábhegy pompás háttére a Krisztinavárosnak. Ez ugyan a meredekebb oldal, innen azonban egy-kettőre fent lehet teremni, ki lovon, ki gyalog, ki ha éppen mászva. *Könnyű szekér és számárhát* is kiségtette dédapáinkat.

Az utvonai a mai *Istenhegyi-ut* eleje, a *Diana-ut*, illetve ezzel párhuzamosan menő *Tündér-utca* voltak. Ezen mentek fel eleink többé-kevésbé komoly szándékkal a Svábhegyre. Volt olyan, aki megelégedett egy tarisznyázó kirándulással, de volt olyan is, aki már gyönyörű kőházat épített itt, hogy a szigorú téltől eltekintve, annyi jó levegőt szívhassonn itt, amennyi csak beleje fér.

Ezek közé tartozott *Heidrich* (mások szerint *Heiderich*) *Ferenc csokoládégyáros*. Diana-uti villája volt az első tekintélyes épület, amellyel a felfelé haladó vándor találkozott. 1840 körül ez a villa már megvolt és egyelőre *kilátásáról* volt híres.

A *Regélő* folyóirat 1843. évi folyamában a következő lelkes sorok olvashatók:

A svábhegyi Óra-villa, Görgey főhadiszállása Buda 1849-i ostrománál. Itt helyez el emléktáblát Pünkösdhétfőn a *Hadtörténelmi Múzeum*.

— A kilátás, mely a Svábhegy egyik pontjáról — nem messze egy *pesti csokoládés villájától* — kecsegteti az örömtias szemeket, leírhatatlan. *Az élvezetnek egészen új, eddig nem sejtett világa nyílik meg egyszerre előttem*. Mint leleplezett arcu szűz, mosolyognak föl egész pompájukban a testvérvárosok... A természet számtalan szépségei legkedvesebb harmoniában olvadnak össze, habozva áll a természet barátja, merre fordítsa előbb elbájolt szemét, hogy az egészen egyes szépségeit felfogni képes legyen. És ha leírhatatlan, amit a szemek látnak, leírhatatlan azon benyomás is, mely az ily első tekintetre átöleli szívünket, s mely annál kedvesebb, annál mélyebb érdekű lesz, ha minden egyes vidéket, minden régényes fekvésű hegytetőt meglátogatunk, vagy a lombos fák közül *itt-ott szerényen kimosolygó lakok* egyikében olyan boldogok valánk, mint én voltam... S azután *magas bükkfa alatt letelepedve*, keblünkben a leélt gyönyörök élveztet ismét föllevenítjük, s még egyszer átéljük, mit öröm és bu adott, miért az elpezsgett időben vívtunk és túrtunk.

Pedig a *vivás és türes* ideje még csak ezután következett.

1849-ben *Görgey*-emlékekkel díszítődött fel számunkra a hegyvidék. A Buda ostromát intéző vezér kezdetben a budai Városmajor mellett fekvő *Remetéhez* címzett házban teleült meg. Főhadiszállását azonban a várbeliek megsejtették és folytonosan ágyúzták. Erre *Görgey* főhadiszállását az ostrom egész idején át a Nagy Svábhegyen *Heidrich pesti polgár s csokoládégyárnok* nyári lakába tette át. „Ezen a kis Svábhegy háta mögött emeltebb oldalba helyezett pontról — írja az egykoru *Palugyay* 1852-ben — a budai vár s Budapestet egész kiességében, a Dunáninneni résznek s Pestnek majd elláthatatlan rónasíkjával, mint egy nyílt képet áttekinthetni, előszínen az ezüstszalagként átkigyózó Duna hajjai rezgedeznek, míg ennek árjain innen, kétoldalt hegyek veszik körbe az egészt, melyek kellő közepén, szemiránnyal a képet kettévágólag, emelkedik a Svábhegy orma; a *csinos nyárilak előtornácában törzstisztek szállásoltak; a tornácban három lávcsó volt felállítva. Aulich* az ugynevezett *Nádorkert* egyik lakában, *Nagy Sándor* pedig a Mayerffy-féle majorban vette szállását“.

A további történelmi események ismeretesek. Az olvasó sejtí, hogy ez a villa az, amelyet már akkor is a homlokzatára helyezett *óráról Óravillának* neveztek. A mellette kezdődő utat, amely hegyes szögben torkollik bele az Istenhegyi-utba, ez okon nevezték el *Óra-utnak*. Tulajdonosa, *Heidrich*, egyzersmind a *leghíresebb svábhegyi szőlősgazda* is volt. A *flóxera* azonban a legszebb szőlőt is kipusztította. De a Svábhegy fejlődésének ez sem volt akadálya. Még az Óra-ut is fejlődött, amennyiben 1890 körül meghosszabbították a *Tündér-utcaig*. Innen nyílik a legszebb kilátás — amint azt már a negyvenes években megállapították — kelet felé a városra. Ebben gyönyörködhetik *Bernáth István* felsőházi tag, a történelmi nevezetességű épület jelenlegi tulajdonosa.

Közvetlen közelében van néhai *Hegedűs Sándor* kereskedelmi miniszter villája, ezenkívül néhány érdekes s egyszerűbb villa a régi településből és számos pompás.

A *Svábhegyi Egyesület*, amely hivatalosan veszt részt a pünkösdhétfői ünnepségen, az Óravillában a dicső harci emlékeken kívül a Svábhegy csendes, békés fejlődését is ünneplheti.

Siklóssy László.